

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2021-03-11

Närvarande: F.d. justitieråden Ella Nyström och Annika Brickman
samt justitierådet Per Classon

Barn som bevittnar brott

Enligt en lagrådsremiss den 4 mars 2021 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn,
3. lag om ändring i brottsskadelagen (2014:322).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Cecilia Eneman.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

4 kap. 3 §

I paragrafen föreslås att det införs ett nytt gradindelad brott som benämns barnfridsbrott. Innebörden är att det ska bli straffbart att utsätta ett barn för att bevittna vissa brottsliga gärningar, såsom vålds- och sexualbrott, inom ramen för en närstående relation.

Ett avgörande rekvisit i bestämmelsen är att den gärning som konstituerar grundbrottet ska ha *bevittnats* av barnet. Enligt författningskommentaren avses med uttrycket bevittna att barnet ska ha sett eller hört den brottsliga gärningen begås. För att barnet ska anses ha sett eller hört gärningen begås krävs att barnet på något sätt har kunnat uppfatta händelseförloppet och de moment i gärningen som gör den straffbar.

Frågan hur kravet på att barnet ska anses ha sett eller hört gärningen ska tillämpas i praktiken, och därmed vilka situationer som kommer att omfattas av rekvisitet bevittnats, låter sig inte enkelt besvaras.

I remissen uttalas att det finns ett värde i att knyta an till ett redan känt begrepp till vilket praxis har utvecklats av Brottsoffermyndigheten. Lagrådet vill med anledning av uttalandet framhålla att den praxis som utvecklats av Brottsoffermyndigheten för att bedöma om det ska utgå brottskadeersättning med stöd av 9 § brottsskadelagen, inte utan vidare bör läggas till grund för en domstols bedömning i ett brottmål som avser frågan om någon ska dömas till ansvar för barnfridsbrott.

Mot denna bakgrund kommer de olika exempel som ges i såväl remissens allmänmotivering som i författningskommentaren att vara av stor betydelse för rättstillämpningen för att illustrera hur rekvisitet ska förstås.

Det finns enligt Lagrådets mening anledning att under den fortsatta beredningen på nytt överväga och utveckla författningskommentaren beträffande rekvisitet bevitnats. Detta gäller särskilt bedömningen av vad som kan krävas för att ett litet barn ska anses ha bevitnat en gärning.

De brottsliga gärningar som bevitnandet ska avse räknas upp i paragrafen med angivande av brottsbeteckningar och lagrum. I den mån det är fråga om brott som i brottsbalken har en egen beteckning för grova fall framgår det av de angivna lagrummen att avsikten är att också dessa fall ska omfattas. Av tydlighetsskäl bör även de särskilda brottsbeteckningarna för de grova fallen anges i uppräkningsarna.

En ytterligare förutsättning för straffansvar är att det barn som har bevitnat grundbrottet är närstående till både gärningsmannen och den som gärningen begås mot.

I författningskommentaren ges exempel på vilka familjemedlemmar och andra släktingar som kan omfattas av begreppet närstående. Det uttalas att det handlar om att se till vad barnet har för relation till personen, om denne kan anses utgöra en omsorgsperson för barnet eller någon annan som barnet i vardagen har en stark känslomässig anknytning till. Det anges även att ett närståendeförhållande många gånger förutsätter att barnet bor eller har bott tillsammans med personen. Vidare anförs att, vid bedömningen av om det föreligger en närståenderelation, ledning kan hämtas från hur begreppet ska

förstås i bestämmelsen om grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning i 4 a §. Därvid hänvisas till uttalanden i propositionen till den paragrafen (prop. 1997/98:55 s. 132).

Brottet grov fridskränkning i 4 a § omfattar enligt paragrafens ordalydelse gärningar mot såväl närstående som tidigare närstående. Uttalandena i den angivna propositionen måste läsas mot den bakgrunden.

När det i författningskommentaren till den nu föreslagna bestämmelsen hänvisas till nyssnämnda propositionsuttalanden, och även nämns fallet att barnet har bott tillsammans med gärningspersonen, uppstår en otydlighet. Om avsikten är att även tidigare närstående ska omfattas av den föreslagna bestämmelsen måste detta framgå av lagtexten. Frågan bör övervägas ytterligare och även klargöras i författningskommentaren.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.